

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies **Tapio Rätty** käsittelee palstalla sosiaalihuollon ajankohtaisia lakikysymyksiä.

Lakisivut tarjoavat juridista hyötytietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus -palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä. Eduskunnassa vireillä -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän: palaute@sosiaaliturva.fi

Ottolapsisuhdetta ei voida vahvistaa, jos hakijat eivät ole saaneet ottolapsineuvontaa. Lapsen edun valvominen on neuvonnan keskeinen tarkoitus.

Mikä on ottolapsineuvonnan tarkoitus?

Ottolapsineuvonnan järjestämisestä on säädetty lapseksi ottamisesta annetussa laissa (153/1985, ottolapsilaki). Ottolapsineuvonta on kunnan lakisääteinen tehtävä. Sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaan kysymys on sosiaalipalvelusta.

Ottolapsisuhteen vahvistamisen edellytykset on säädetty ottolapsilaissa. Ottolapsineuvonta on edellytyksenä sille, että hakijan ja lapsen välinen ottolapsisuhte voidaan ylipäättensä vahvistaa.

Ns. aikuisadoptiossa ottolapsineuvontaa ei kuitenkaan tarvitse järjestää. Tällöin käräjäoikeus vahvistaa hakemuksen perusteella ottolapsisuhteen, jos sen edellytykset täyttyvät.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen lisäksi ottolapsineuvontaa voi antaa sosiaali- ja terveystoimintalaitoksen luvan saanut ottolapsitoimisto.

Ovatko lapseksiottamisen edellytykset olemassa?

Lapseksiottamisen edellytyksistä säädetään lapseksiottamisesta annetun lain 1 luvussa. Lain 1 §:n mukaan lapseksiottamisen tarkoituksena on edistää lapsen parasta. Lapseksiottaminen vahvistetaan tuomioistuimen päätöksellä.

Lain 2 §:n 1 momentin mukaan alaikäisen lapsen lapseksiottaminen voidaan vahvistaa, jos sen harkitaan olevan lapsen edun mukaista ja on selvitetty, että lapsi tulee saamaan hyvän hoidon ja kasvatuksen.

Ottolapsineuvonnan tarkoituksena on lapseksiottamista koskevassa asiassa valvoa lapsen etua

sekä neuvotteluilla ja toimenpiteillä auttaa lasta, lapsen vanhempia ja lapseksiottajia ennen kuin tuomioistuin vahvistaa lapseksiottamisen sekä tarvittaessa myös sen jälkeen (16 §).

Lain 18 §:n mukaan ottolapsineuvontaa annettaessa on selvitettävä, ovatko lain 1 luvussa säädettyt lapseksiottamisen edellytykset olemassa. Lisäksi on huolehdittava lapsen sijoittamisesta lapseksiottajan luo, seurattava sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen ja sijoituksen epäonnistuessa ryhdyttävä tarvittaviin toimiin lapsen edun suojaamiseksi. On myös huolehdittava siitä, että lapseksiottaja ryhtyy viivytyksittä toimiin lapseksiottamisen vahvistamiseksi tuomioistuimessa.

Lapseksiottamisen vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä varten ottolapsineuvontaa antaneen kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai ottolapsitoimiston on annettava todistus, johon merkitään muun muassa tiedot lapseksiottamisen vahvistamisen edellytyksistä. Tästä on säädetty lapseksiottamisesta annetun asetuksen 4 §:ssä.

Ottolapsineuvonnassa on siis selvitettävä se, ovatko säädettyt lapseksiottamisen edellytykset olemassa. Ottolapsineuvontaa antava kunnan sosiaalihuollon toimielin ei kuitenkaan vahvista lapseksiottamista eikä tee siitä päätöstä. Näin ollen se ei voi myöskään lopettaa aloitettua ottolapsineuvontaa ilman hakijoiden suostumusta.

Lapseksiottamisen edellytysten harkinta
Helsingin hallinto-oikeuden 17.2.2006 antama

Maahanmuuttajien lapsille oikeus kotoutumissuunnitelmaan

Oikeus kotoutumissuunnitelmaan on laajentunut koskemaan lapsia ja nuoria. Aiemmin oikeus siihen oli vain oli vain työvoimatoimistoon työnhakijaksi rekisteröityneellä työttömällä tai toimeentulotukea saavalla maahanmuuttajalla.

Suunnitelma on laadittava viimeistään silloin, kun asiakas on ollut työtön tai saanut toimeentulotukea keskeytyksettä kaksi kuukautta. Aiemmin vastaava aika oli viisi kuukautta.

Suunnitelma-aikaa voidaan pidentää kolmesta vuodesta viiteen esimerkiksi luku- ja kirjoitus-

taidon hankkimiseksi tai perusopintojen täydentämiseksi. Kotoutumissuunnitelma voi sisältää korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta sekä täydennys- ja jatkokoulutusta, jos tällä tavoin voidaan tukea maahanmuuttajan työllistymistä.

Muutokset maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annettuun lakiin (493/1999) tulivat voimaan 2. tammikuuta.

Selvityshenkilöt esittävät: Kunnalle velvollisuus järjestää valvottuja tapaamisia

Kunnalla tulisi olla velvollisuus järjestää tuki ja valvonta lapsen ja vanhemman välisiin tapaamisiin, silloin kun se on tarpeen lapsen turvallisuuden varmistamiseksi. Tämä edellyttäisi sosiaalihuoltolain muuttamista.

Lainsäädäntöneuvos **Tuomo Antila** oikeusministeriöstä ja lakimies **Virpi Köhli** sosiaali- ja terveystoimintalaitoksen edustajista ehdottavat myös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin

päätös koski kansainvälistä lapseksi ottamista. Ottolapsilain mukaan luvan kansainväliseen lapseksi ottamiseen antaa lapseksiottamisasioiden lautakunta. Tässä tapauksessa viranhaltija oli päättänyt saatuun toista hakijaa koskevat vanhat rikosrekisteritiedot, ettei adoptioeuvontaa enää jatketa.

Viranhaltija oli todennut päätöksessään, että ottolapsineuvonnassa tulee selvittää, että lapsi tulee saamaan hyvän hoidon ja kasvatuksen. Rikokset ja päihteiden käyttö ovat merkittävät riskitekijät adoptiolapsen kasvuoloille. Näissä oloissa adoptioeuvonnassa jatkamiselle ei ollut viranhaltijan näkemyksen mukaan edellytyksiä eikä se ollut enää tarkoituksenmukaista. Päätöksessä oli otettu huomioon myös se, että adoptioeuvonnassa hakijoiden kotikunta oli muuttunut ottolapsineuvonnan alkamisen jälkeen.

Sosiaalilautakunnan alainen jaosto oli pysyttänyt viranhaltijan päätöksen. Se oli katsonut kuten viranhaltijakin, ettei ottolapsineuvonnan jatkamiselle ollut enää edellytyksiä ja ettei kunnalla ollut velvollisuutta jatkaa ottolapsineuvontaa hakijoiden kotikunnan muututtua.

Helsingin hallinto-oikeus kumosi viranhaltijan ja jaoston päätökset ja palautti asian jaostolle uudelleen käsiteltäväksi.

Kun sosiaalihuollosta vastaava toimielin ei vahvista lapseksiottamista eikä tee siitä muutoinkaan päätöstä, se ei voi keskeyttää aloitettua ottolapsineuvontaa, vaikka se katsoisikin, että lapseksi ottamisen edellytyksiä ei ole olemassa, hallinto-oikeus totesi päätöksessään. Siten jaosto ja viranhaltija eivät voineet hallinto-oikeuden mukaan lopettaa lakisääteistä ottolapsineuvontaa mainitsemillaan perusteilla.

Hallinto-oikeus totesi vielä, että ottolapsineuvonta on saatettava loppuun siinä kunnassa, jossa hakijoilla oli kotikunta ottolapsineuvontaa aloitettaessa.

Hallinto-oikeuden päätös oli äänestysratkaisuihin. Eri mieltä ollut jäsen totesi, että adoptioeuvonnassa yhteydessä oli ilmennyt sellainen seikka, jonka perusteella hakijoiden lapseksiottamisen edellytysten ei voitu katsoa täytyneen. Näillä perusteilla hän olisi hylännyt valituksen.

Kantaa voi ottaa

Koska ottolapsineuvonta on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu, sen aloittamisesta ja lopettamisesta – siis myös keskeyttämisestä – on sosiaalihuollon asiakaslain 6 §:n mukaan tehtävä päätös. Säännöksen mukaan sosiaalihuollon järjestämisen tulee aina perustua viranomaisen tekemään päätökseen.

Ottolapsisuhteen vahvistamisesta päättää viime kädessä tuomioistuin. Koska ottolapsineuvonta on tälle edellytys, sitä ei voida keskeyttää sillä perusteella, että sosiaalilautakunta itse arvioi, etteivät ottolapsisuhteen vahvistamisen edellytykset täytyisi. Sosiaalilautakunta ei voi ennakolta ratkaista asiaa. Ottolapsineuvonta on siis vietävä läpi ja tuomioistuin – kansainvälisessä adoptiossa lapseksiottamisasioiden lautakunta – päättää, annetaanko lupa adoptioon vai ei.

Eri asia on, että sosiaalilautakunta voi lausunnossaan ottaa kantaa siihen, tulisiko ottolapsisuhte ylipäätönsä vahvistaa.

Hallinto-oikeuden päätöksen perusteella ottolapsineuvonta on vietävä loppuun siinä kunnassa, jossa se on aloitettu. Kun otetaan huomioon ottolapsineuvontaan kuuluva aika, päätös on tältä osin ymmärrettävissä; muutoin ottolapsineuvonta joututtaisiin käytännössä aloittamaan uudestaan alusta. •

Ajantasainen lainsäädäntö sekä hallinto-oikeuksien ratkaisuyhennelmiä verkossa: www.finlex.fi

VIREILLÄ EDUSKUNNASSA

MAHDOLLISUUS OSASAIRAUSPÄIVÄRAHAAN

Vakuutetulla olisi mahdollisuus työskennellä osa-aikaisesti ja saada lisäksi osasairauspäivärahaa vähintään 60 sairauspäivärahopäivää kestäneen sairauden jälkeen.

Tämä edellyttäisi, että kokoaikaisessa työ-suhteessa oleva työntekijä sopisi työnantajansa kanssa työnsä tekemisestä osa-aikaisesti.

Määrältään osasairauspäiväraha olisi puolet sitä edeltävästä sairauspäivärahasta ja sitä voitaisiin maksaa 12–72 arkipäivää.

Hallituksen esitys Eduskunnalle osasairauspäivärahaa koskevaiksi lainsäädännöksi (HE 227/2005)

HEDELMÖITYSHOIDOILLE EI PARISUHDEVAATIMUSTA

Hedelmöityshoitoa ei saisi antaa, jos on ilmeistä, että syntyvälle lapselle ei voida turvata tasapainoista kehitystä. Hoidon antamiselle ei laissa asetettaisi parisuhdevaatimusta.

Luovutetusta sukusolusta syntyneellä lapsella olisi 18 vuotta täytettyään oikeus saada tietää sukusolun luovuttajan henkilöllisyys. Terveystieteiden tutkimuskeskus pitäisi rekisteriä sukusolujen luovutuksista ja luovuttajien henkilöllisyydestä.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi hedelmöityshoidoista ja isyyslain muuttamisesta (HE 3/2006)

Hallituksen esitykset löytyvät valtion säädös-tietopankista, Finlexistä. Sieltä selviää myös asian käsittelyvaihe eduskunnassa.

www.finlex.fi > Hallituksen esitykset

nykyistä täsmällisempiä säännöksiä siitä, milloin lapsen ja vanhemman väliset tapaamiset voidaan määrätä tuetuiksi tai valvotuiksi.

Lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten tukeminen ja valvonta olisi maksuton sosiaalipalvelu.

Selvitys verkossa: www.stm.fi > julkaisut
Lasten tuetut ja valvotut tapaamiset (Selvityksiä 2006:7)

Viranomaisilla vastuu puuttua perheväkivaltaan

● Erityisesti terveydenhuollon viranomaisilla, kirkon työntekijöillä ja perheasioiden sovittelijoilla on epäselvyyttä salassapitosäännösten ja lastensuojeluilmoituksen tekemisen velvoittavuuden suhteesta, ilmenee oikeusasiamies **Riitta-Leena Paunio** raportista.

Näiden tahojen salassapitoa koskevissa säännöksissä ei ole erikseen määritelty työntekijöiden oikeudesta antaa sosiaaliviranomaiselle tarvittaessa tietoja, vaikka ne ovat muuten salassa pidettäviä. Tietojen anto on perustunut lähinnä lastensuojelulain vakiintuneeseen tulkintaan. Oi-

keusasiamies katsoo, että tämän oikeuden tulisi käydä nykyistä selvemmin ilmi lainsäädännöstä.

Nykyistä selkeämmin pitäisi säätää myös sosiaalitoimen oikeudesta antaa salassa pidettäviä tietoja poliisille silloin, kun sosiaalitoimi ilmoittaa poliisille epäilyistä lapsen kohdistuneesta väkivaltarikoksesta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen erilliskertomus ”Lapsi, perheväkivalta ja viranomaisen vastuu” oikeusasiamiehen verkkosivuilla: www.oikeusasiamies.fi